

Het Bystander Effect vanuit de andere kant bekeken

In hoeverre beïnvloedden het aantal
omstanders en de bekendheid van de dader de
self-blame bij slachtoffers?

Student: Marin Jurešić
Studentencode: S1359045
Begeleiders: Bommel van, dr. M. | Eerste begeleider
Ufkes, dr. E.G. | Tweede begeleider
Opleiding: Psychologie
Thema: Psychology of Conflict, Risk & Safety (PCRS)
Datum: 21 juni 2016

Samenvatting

Veel mensen gaan ervan uit dat onschuldige slachtoffers geholpen zullen worden door omstanders, maar in de praktijk blijkt dit vaak niet het geval te zijn. Omstanders laten de gebeurtenis vaak voor wat het is, of grijpen niet adequaat genoeg in. Het niet optreden van omstanders, door de aanwezigheid van andere mensen wordt ook wel als het passieve toeschouwers effect (bystander effect) omschreven. In het huidige onderzoek is er gekeken naar het effect van Belief in a Just World, Locus of Control, self-blame, aantal omstanders en de bekendheid van de dader bij het bystander effect. Door middel van een vragenlijst is er naar de gedachtewijzen van deelnemers gevraagd. Hierbij is er gebruik gemaakt van vignetten, zodat de deelnemers zich in een bepaalde situatie konden inleven. Uit de analyses is naar voren gekomen dat wanneer er meer passieve omstanders aanwezig zijn, en het slachtoffer meer geloof heeft in Belief in a Just World, het slachtoffer meer schaamte heeft na de situatie. Het aantal passieve omstanders en het geloof in Belief in a Just World hebben dus in bepaalde mate invloed op self-blame bij slachtoffers.

Sleutelwoorden: Bystander effect, Belief in a Just World, JWT, Locus of Control, LOC, self-blame, omstanders, bekendheid, slachtoffer

Het Bystander effect vanuit de andere kant bekeken

Op 15 januari 2008 werd Rage Ibrahim tot twaalf jaar veroordeeld voor het mishandelen van een vrouw. Het misdrijf vond plaats in de zomer van 2007 in de hal van een flatgebouw in St. Paul, Minnesota. Aan de hand van surveillance video's bleek het zo te zijn dat om en nabij tien bewoners van het desbetreffende flatgebouw de appartementdeuren openden, om te kijken waar het geschreeuw vandaan kwam. Op het moment dat de bewoners opmerkten dat er een vrouw seksueel werd aangevallen, trokken de meeste mensen zich terug het appartement in. Op een gegeven moment stapten er nog wel drie mannen op de situatie af, maar zij vetrokken tevergeefs nadat Rage Ibrahim één van de mannen een duw had gegeven. Ondanks dat de vrouw duidelijk om hulp schreeuwde, besloot niemand van de bewoners om binnen een uur tijd de politie te bellen (Gottfried, 2007, 2008). De passieve reacties van de omstanders kunnen grote consequenties hebben voor het slachtoffer. De gevolgen van seksueel misbruik kunnen bijvoorbeeld in een toekomstige liefdesverhouding tot ongewilde spanningen leiden. Het hebben van lichamelijk contact kan immers, voor iemand die misbruikt is, een negatieve betekenis gekregen hebben (Burgess & Holmstrom, 1979).

Waar men in een samenleving zou verwachten dat onschuldige slachtoffers behulpzaam benaderd zouden worden, blijkt onder andere uit het voorgaande voorbeeld dat een slachtoffer vaak aan zijn lot wordt overgelaten. Zeker in situaties waarin directe hulp noodzakelijk is, kunnen reacties van omstanders grote gevolgen hebben voor het slachtoffer. Het beschreven voorval in het voorbeeld wordt in de psychologie ook wel als het passieve toeschouwers effect (*bystander effect*) aangeduid. Het bystander effect kan hierbij omschreven worden als het niet optreden van omstanders in een bepaalde situatie, door de aanwezigheid van andere mensen (Darley & Latané, 1968). Hoe hoger het aantal van aanwezigen, hoe kleiner de kans is dat er iemand zal optreden in een omstandigheid waarbij hulp gevraagd is (Latané & Darley, 1969).

Er is al veel onderzoek gedaan naar de cognities en het gedrag van omstanders bij het bystander effect, terwijl er vooralsnog vrij weinig bekend is over de slachtoffers die geen hulp krijgen door het bystander effect. Het begrijpen van reactieprocessen in slachtoffersituaties kan de behulpzaamheid en steun voor deze slachtoffers mogelijk bevorderen. De mate van behulpzaamheid en steun kan van invloed zijn op hoe snel de slachtoffers geholpen zullen worden door de omstanders of – verder gekeken – hoe de slachtoffers opgevangen zullen worden door zorgverleners. Door het begrijpen van deze reactieprocessen zal een behulpzame omstander waarschijnlijk eerder tot actie overgaan, terwijl een zorgverlener potentieel beter

BYSTANDER EFFECT VANUIT ANDERE KANT BEKEKEN

steun zou kunnen verlenen. De literatuur over het bystander effect beschikt voorlopig dus nog niet over de informatie hoe de slachtoffers van het bystander effect denken over het feit dat er niet geholpen wordt. In het huidige onderzoek zal de nadruk vooral op de slachtoffers liggen, waarbij er gekeken zal worden in hoeverre de bekendheid van de dader en het aantal omstanders tijdens een situatie invloed kunnen hebben op de mate van self blame bij de slachtoffers. Tijdens het onderzoek zal er gebruik worden gemaakt van beschreven situaties, ook wel vignetten genoemd. Aan de hand van deze vignetten, zullen de deelnemers een vragenlijst invullen met betrekking tot de thema's Belief in a Just World, Locus of Control en self-blame. Door middel van deze methode wordt er gepoogd om de gedachtewijzen van de 'slachtoffers' beter tot uiting te laten komen.

Het bystander effect

Uit eerdere meta-analyses, waarbij meer dan veertig onderzoeken met betrekking tot het bystander effect zijn geanalyseerd, is naar voren gekomen dat het originele fenomeen van het bystander effect – beschreven door Latané en Darley (1968) – op veel empirische steun kan rekenen uit de literatuur. Dit komt mede door het gegeven dat het onderzoek vaak met succes gerepliceerd is (Fischer et al., 2011; Latané & Nida, 1981).

Het opmerken van een hulpbehoevende situatie is voor omstanders een eerste noodzakelijke stap in de richting van het daadwerkelijk helpen van een slachtoffer (Clark & Word, 1972). Als er eenmaal een situatie opgemerkt is, dan moet de betrokken omstander als tweede stap de betekenis van wat ze opmerken interpreteren. Een werkelijke ruzie tussen twee puberende jongens, kan door de omstanders als geouwehoer tussen twee vrienden geïnterpreteerd worden en een kreten van pijn kan bijvoorbeeld verward worden met het gillen van het lachen. In dit soort situaties vragen de omstanders zichzelf af of die mensen wel echt hulp nodig hebben. In het algemeen kan er gesteld worden dat hoe onduidelijker en dubbelzinniger de situatie is, hoe minder groot de kans is dat omstanders in zullen grijpen (Clark & Word, 1972).

Tijdens een noodsituatie is het daarbij waarschijnlijk dat het gedrag van andere mensen als een informatiebron wordt gebruikt door omstanders. Opgeschrikt door een onverwachte, plotselinge en mogelijk gevaarlijke gebeurtenis, zal bijna elk persoon om zich heen kijken om te zien hoe andere mensen reageren. Elk persoon zal naar aanwijzingen voor de interpretatie van de situatie zoeken door naar anderen te kijken, maar aangezien bijna elk mens zo denkt zal de hele groep verlamd worden door besluiteloosheid. In dit soort gevallen zal de persoon die hulp nodig heeft slachtoffer worden van pluralistische onwetendheid.

BYSTANDER EFFECT VANUIT ANDERE KANT BEKEKEN

Pluralistische onwetendheid is een fenomeen waarbij personen geloven dat zij verschillen van de groepsnorm, en anders denken dan de mensen om zich heen. In deze staat van onwetendheid gelooft elk individu dat zijn gedachtes en gevoelens niet overeenkomen met die van andere mensen, terwijl in de meeste situaties de gedachtes en gevoelens van dezelfde aard zijn. Elke omstander denkt dat andere mensen niet helpen, omdat er op een of andere manier geen sprake van een noodgeval is. In de praktijk is iedereen verward en twijfelachtig in zijn handelen en doen, maar op basis van signalen van andere mensen wordt er geconcludeerd dat hulp niet noodzakelijk is (Miller & McFarland, 1987).

Het opmerken en correct interpreteren van een hulpbehoevende situatie zijn cruciale stappen om tot hulpgedrag te komen, maar desondanks betekent het niet dat deze twee stappen garanderen dat er altijd hulp aangeboden wordt. De kwestie van verantwoordelijkheid speelt namelijk een grote rol in dit soort situaties. Wie is er verantwoordelijk om bij noodsituaties hulp te verstrekken? Als een persoon weet dat er meerdere omstanders aanwezig zijn, dan is het eenvoudig om de verantwoordelijkheid op een ander persoon af te schuiven. Mensen komen daardoor niet vaak in actie door de diffusie van verantwoordelijkheid: als iemand alleen is, dan is diegene hoofdverantwoordelijk om in te grijpen. Als het fout gaat door niet in te grijpen, dan voelt diegene zich verantwoordelijk. Diffusie van verantwoordelijkheid kan niet plaatsvinden bij gevallen waarin de individu weet dat hij de enige omstander is die bewust is van de behoefte van het slachtoffer. Hoe meer mensen er bij de situatie betrokken zijn, hoe minder die verantwoordelijkheid gevoeld wordt. Er bestaat dan het geloof dat iemand anders wel te hulp zal schieten (Darley & Latané, 1968). Vermoedelijk speelde bij de situatie van Rage Ibrahim – bij elk van die mensen die hun appartementdeuren openden – de gedachte dat iemand anders de aanval wel zou stoppen.

Concluderend spelen de fenomenen pluralistische onwetendheid en diffusie van verantwoordelijkheid een belangrijke rol bij het bystander effect. Diffusie van verantwoordelijkheid zorgt er in eerste instantie voor dat ingrijpen voor een individu minder van belang lijkt. Vindt het individu het echter wel belangrijk om in te grijpen, dan zorgt de pluralistische onwetendheid ervoor dat de persoon denkt dat hij er alleen in staat in zijn wens om tot verandering van de situatie te komen (Darley & Latané, 1968; Miller & McFarland, 1987).

Belief in a Just World

Bij slachtoffers die te maken krijgen met het bystander effect zal het Belief in a Just World theorie – geïntroduceerd door Lerner (1966) – een rol kunnen spelen in de

BYSTANDER EFFECT VANUIT ANDERE KANT BEKEKEN

gedachtewijze. Deze theorie stelt dat individuen geloven in een rechtvaardige wereld, zodat de wereld te hanteren en voorspelbaar blijft (Bal & van den Bos, 2012). De laatstgenoemde behoefte zorgt ervoor dat mensen zich hiernaar gaan gedragen en uiteindelijk daadwerkelijk in een rechtvaardige wereld gaan geloven. Het Belief in a Just World is dus niet alleen een expliciete veroordeling, maar ook een psychologisch mechanisme. Mensen zullen hun cognities zo schikken om het geloof in het Belief in a Just World te kunnen behouden (Hafer & Bègue, 2005). Het gaat zelfs zo ver dat wanneer binnenkomende informatie niet in het plaatje van het Belief in a Just World past, er geprobeerd wordt om deze informatie te vervormen zodat het wel overeenkomt (Lerner & Simmons, 1966). Slachtofferschap bedreigt hierbij het idee van een rechtvaardige wereld (van Prooijen & van den Bos, 2009). Het toont namelijk aan dat de persoon zelf – die overtuigd is van het Belief in a Just World – een onschuldig slachtoffer kan zijn. Dit is een reden dat mensen de neiging krijgen om naar argumentatie te grijpen die voor de overtuiging moet zorgen dat er geen sprake van onrechtvaardigheid is in de wereld (Bal & van den Bos, 2010).

Volgens de desbetreffende theorie komt het er in het algemeen op neer dat mensen krijgen wat zij verdienen (Lerner & Simmons, 1966), maar dit kan ook omgedraaid worden in het gegeven dat mensen verdienen wat ze krijgen (Lerner, 1971). Het tweede uitgangspunt is de grondslag waarop omstanders hun reacties zullen baseren richting het slachtoffer. Als mensen getuige zijn van een pakkende gebeurtenis – bijvoorbeeld een moeder die op straat haar dochter een corrigerende tik geeft – dan is er de eenvoudige neiging om te geloven dat het kind lastig is geweest en het bijgevolg is dat het goed te begrijpen valt dat de moeder haar zelfbeheersing voor een moment verliest. Er waren blijkbaar goede redenen om het kind een corrigerende tik te geven. Echter, in werkelijkheid ondersteunt niets deze hypothese, maar het is wel de manier om als omstander geen verantwoordelijkheid op te nemen.

Daarnaast is uit onderzoek van Grubb en Harrower (2009) gebleken dat wanneer de verantwoordelijkheid van een misdrijf bij het slachtoffer wordt gelegd (*victim blaming*), er meer tolerantie is tegenover de dader. Victim blaming is het psychologische fenomeen waarbij omstanders of de dader(s) de schuld bij het slachtoffer leggen (Summers & Feldman, 1984). Het verschijnsel victim blaming is een belangrijk element in het kader van het Belief in a Just World, aangezien hoe meer het menselijk gedrag veroorzaakt wordt door rechtvaardige omstandigheden, hoe meer het victim blaming door mensen wordt geaccepteerd.

Het is daarbij algemeen erkend dat slachtoffers in bepaalde mate een gevoel van schuld ervaren en accepteren dat ze op zeker niveau zelf verantwoordelijk zijn voor een betreffende negatieve gebeurtenis (Coates, Wortman, & Abbey, 1979). Dit verschijnsel wordt

BYSTANDER EFFECT VANUIT ANDERE KANT BEKEKEN

ook wel self-blame genoemd. Elke keer als iemand – die in het Belief in a Just World gelooft – zelf geconfronteerd wordt met onrecht, dan begint diegene te twijfelen aan zijn of haar eigen capaciteiten om lange termijn doelen te bewerkstelligen, omdat ze zelfvertrouwen verliezen (Correia & Vala, 2003) en omdat de wereld niet meer te hanteren en voorspelbaar lijkt te zijn (Lerner, 1971). Door de ontstane angst dat de lange termijn doelen in gevaar kunnen komen door onrecht en door de dreiging dat er geleerd is dat onrecht op elk moment kan plaatsvinden, wordt de waarde van impliciete gedachtewijzen serieus in twijfel getrokken (Coates et al., 1979). Mensen die in het Belief in a Just World geloven hebben dus ook te maken met het self-blame principe.

Locus of Control

Een ander aspect dat ook invloed kan hebben op de slachtoffers die te maken hebben met het bystander effect is de beheersingsoriëntatie (*Locus of Control*). Met de Locus of Control wordt de mate aangeduid waarin een individu de oorzaken van wat hem overkomt buiten zichzelf zoekt of juist bij zichzelf (Rotter, 1966). Een individu met een externe Locus of Control kent de gebeurtenissen en de prestaties ervan toe aan invloedrijke anderen en het toeval, terwijl mensen met een interne Locus of Control de prestaties vooral toeschrijven aan eigen inspanning, risicobereidheid en bekwaamheden (Rotter, 1966). Mensen met een interne Locus of Control denken dat de vervelende dingen van het leven hun eigen fout zijn, terwijl mensen met een externe Locus of Control daarentegen geloven dat die gebeurtenissen toe te schrijven zijn aan pech (Daansen, 2005). Dit leidt al snel naar de assumptie dat mensen met een interne controle meer te maken zullen hebben met self-blame in vergelijking met personen die over een externe controle beschikken. Wat rest is dus de vraag of deze assumptie klopt: in hoeverre heeft de mate van interne Locus of Control invloed op self-blame?

Bekendheid van de dader

Shotland en Straw (1976) hebben onderzoek gedaan in hoeverre omstanders ingrijpen bij incidenten waarbij de mannelijke dader en vrouwelijke slachtoffer bekenden van elkaar zijn en waar het vrouwelijke slachtoffer en mannelijke dader onbekenden van elkaar zijn. Uit het onderzoek is gebleken dat vrouwen die openbaar werden aangevallen door een bekend persoon minder vaak werden geholpen, dan wanneer ze aangevallen werden door een onbekend persoon. Nader onderzoek heeft zelfs naar voren gebracht dat wanneer het onduidelijk is wat de relatie tussen het vrouwelijke slachtoffer en de mannelijke dader is, dat er door omstanders weinig tot niet ingegrepen wordt. De omstanders rechtvaardigden hun inactiviteit door te stellen dat ze dachten dat het een ruzie tussen geliefden was. Als er dus

BYSTANDER EFFECT VANUIT ANDERE KANT BEKEKEN

enige onduidelijkheid is over de relatie tussen het potentiële vrouwelijke slachtoffer en potentiële mannelijke dader, dan is er minder kans dat er ingegrepen wordt door omstanders. Er bestaat immers vaak het geloof dat er sprake is van een romantische relatie tussen de twee betrokkenen (Shotland & Straw, 1976). De bekendheid van de dader heeft voor het slachtoffer dus wel degelijk invloed op het bystander effect, maar de vraag die bij hierbij opkomt is in hoeverre de bekendheid van de dader invloed heeft op de gedachtewijze van het slachtoffer wanneer het niet geholpen wordt door omstanders. Er resulteerde uit een nader onderzoek wel dat er verschillen waren in het handelen van slachtoffers wanneer ze aangevallen werden door een bekende dader of door een onbekende dader (Koss, Dinero, Seibel, & Cox, 1988). Uit het onderzoek is namelijk gebleken dat vrouwelijke slachtoffers anders reageerden als ze seksueel misbruikt werden door een onbekende dader, dan als ze seksueel misbruikt werden door een bekende dader. De bevindingen uit het onderzoek suggereren dat vrouwen meer aarzelend overkomen en minder goed psychologisch voorbereid zijn om te vluchten, wanneer ze seksueel misbruikt worden door een bekende dader in vergelijking met vrouwen die seksueel misbruikt werden door een onbekende dader. Een ander verschil is dat vrouwen die door een onbekende dader seksueel misbruikt werden eerder de neiging hebben om over hun ervaringen te praten en sneller overgaan tot psychologische hulp. Deze vrouwen erkennen sneller dat ze verkracht zijn in tegenstelling tot vrouwen die seksueel misbruikt werden door een bekende dader (Koss et al., 1988). Deze bevindingen kunnen suggereren dat de gedachtewijze tussen slachtoffers die te maken hebben met een bekende dader en slachtoffers die te maken hebben met een onbekende dader van elkaar kunnen verschillen. Het gegeven dat vrouwen die met een bekende dader te maken hebben minder goed voorbereid zijn om te vluchten en minder snel accepteren dat ze verkracht zijn kan namelijk suggereren dat deze vrouwen sneller bij zichzelf naar antwoorden gaan zoeken – wat weer kan leiden naar het self-blame principe.

Hypotheses

In dit onderzoek wordt onderzocht wat voor een gedachtewijze onschuldige slachtoffers hebben bij situaties waarbij zij door omstanders niet geholpen worden. Door te kijken naar de factoren die ervoor kunnen zorgen dat omstanders niet ingrijpen bij hulpbehoevende situaties, zijn er meerdere aspecten naar voren gekomen die van invloed kunnen zijn. Aangezien bepaalde aspecten van invloed zijn op de keuzebepaling van de omstanders, betekent het andersom ook dat deze aspecten van invloed kunnen zijn op de denkwijze van de onschuldige slachtoffers. Eén van die aspecten is het Belief in a Just World.

BYSTANDER EFFECT VANUIT ANDERE KANT BEKEKEN

Het tweede aspect dat naar voren is gekomen, is de Locus of Control. Met de Locus of Control wordt de mate aangeduid waarin een individu de oorzaken van wat er met hem overkomt buiten zichzelf zoekt of juist bij zichzelf. Een ander aspect dat ook van betekenis kan zijn bij het onderzoek is het self-blame principe. Dit houdt in dat slachtoffers in bepaalde mate een gevoel van schuld ervaren en accepteren dat ze op zeker niveau zelf verantwoordelijk zijn voor een betreffende negatieve gebeurtenis.

Kijkend naar het onderwerp van het bystander effect zal de hoeveelheid van passieve omstanders een rol kunnen gaan spelen in de denkwijze van onschuldige slachtoffers en om het onderzoek nog wat verder uit te breiden is er ook voor gekozen om te kijken naar de relatie tussen het slachtoffer en de dader; zijn het bekenden van elkaar of zijn het vreemden van elkaar? Al het voorgaande geeft aanleiding tot de drie volgende hypothesen:

H_1 : Hoe meer passieve omstanders er aanwezig zijn, hoe meer het slachtoffer met self-blame krijgt te maken

Zoals eerder beschreven ervaren slachtoffers in bepaalde mate een gevoel van zelfschuld en accepteren ze op een bepaald niveau zelf verantwoordelijk te zijn voor een betreffende negatieve gebeurtenis (Coates et al., 1979). Met het gegeven dat slachtoffers al snel te maken krijgen met een mate van zelfschuld, zal de aanwezigheid van passieve omstanders geen positief effect hebben op de gemoedstoestand van het slachtoffer. Hierdoor kan de aanname gemaakt worden dat de mate van zelfschuld des te groter zal worden, doordat de slachtoffers nog meer aan zichzelf gaan twijfelen, als ze niet geholpen worden door de omstanders.

H_2 : Individuele verschillen van de slachtoffers hebben een modererend effect op hoe meer het slachtoffer met self-blame te maken krijgt, als er meer passieve omstanders aanwezig zijn

H_{2A} : Hoe meer intern de Locus of Control bij het slachtoffer is, hoe meer het slachtoffer met self-blame te maken krijgt als er meer passieve omstanders aanwezig zijn

H_{2B} : Hoe meer het slachtoffer gelooft in de Belief in a Just World, hoe meer het slachtoffer met self-blame te maken krijgt als er meer passieve omstanders aanwezig zijn

Er zijn individuen die in een rechtvaardige wereld geloven, zodat de wereld te hanteren en voorspelbaar blijft (Bal & van den Bos, 2012). Als er personen in een rechtvaardige wereld geloven en zelf slachtoffer worden van onschuldig slachtofferschap, dan

BYSTANDER EFFECT VANUIT ANDERE KANT BEKEKEN

kan er de veronderstelling gemaakt worden dat die personen veel sneller aan zichzelf gaan twijfelen omdat ze zichzelf gaan afvragen of de wereld wel rechtvaardig is. Met het Belief in a Just World zal er dus een modererend effect kunnen ontstaan op de mate van self-blame bij het slachtoffer. Hetzelfde zal gelden bij de Locus of Control van mensen. Op het moment dat er sprake is van een interne Locus of Control bij een slachtoffer, dan kan er de aanname gemaakt worden dat diegene sneller bij zichzelf dingen gaat afvragen. Bij die personen zal er immers binnen zichzelf naar de oorzaken gezocht worden van de negatieve gebeurtenis. Met de Locus of Control zal er dus wederom een modererend effect kunnen ontstaan op de mate van self-blame bij het slachtoffer

H_3 : Als de dader onbekend is voor het slachtoffer, dan hebben het aantal omstanders, de interne Locus of Control en het geloof in Belief in a Just World geen effect op de mate van self-blame bij het slachtoffer

Uit eerder onderzoek is gebleken dat de bekendheid van de dader invloed heeft op het bystander effect (Shotland & Straw, 1976). Daarnaast bestaat er ook de suggestie dat de gedachtewijze tussen slachtoffers die te maken hebben met een bekende dader en slachtoffers die te maken hebben met een onbekende dader van elkaar kunnen verschillen. Slachtoffers die te maken hebben gehad met een onbekende dader waren veel sneller in staat om over de negatieve gebeurtenis te spreken en het achter zich te laten in vergelijking met slachtoffers die te maken hebben gehad met een bekende dader (Koss et al., 1988). Hierdoor kan de hypothese opgesteld worden dat de mate van self-blame bij het slachtoffer alleen meer zal worden, wanneer het slachtoffer te maken krijgt met een bekende dader.

Het huidige onderzoek

Het huidige onderzoek is opgesteld om te zien in hoeverre het aantal omstanders en de bekendheid van de dader invloed kunnen hebben op self-blame bij het slachtoffer. Hierbij is het van belang dat de deelnemers zich kunnen inleven in een rol van een slachtoffer. Er wordt gepoogd om de deelnemers in te kunnen laten leven door middel van vier verschillende beschreven situaties (vignetten). Bij deze beschreven situaties zijn het aantal omstanders en de bekendheid van de dader per vignette gemanipuleerd. Aan de hand van deze vignetten moeten de deelnemers een vragenlijst invullen. Hierbij komen onderwerpen als Belief in a Just World, Locus of Control en self-blame aan bod, aangezien er gekeken wordt naar het effect van deze aspecten op de mate van self-blame bij het slachtoffer. Er wordt verwacht dat hoe hoger het aantal passieve omstanders, hoe meer het slachtoffer met self-blame te maken zal

BYSTANDER EFFECT VANUIT ANDERE KANT BEKEKEN

krijgen. Hierbij zal de mate van Locus of Control, Belief in a Just World en de bekendheid van de dader een rol kunnen spelen.

Methode

Deelnemers & Design

Het onderzoek werd afgenomen onder 145 deelnemers. De deelnemers hadden een leeftijd tussen de 15 en 68 jaar ($M = 36.79$, $SD = 14.66$), waarvan 99 mannen (68,3%) en 46 vrouwen (31,7%). Onder de deelnemers bevonden zich 126 Nederlanders (86,9%), 17 Duitsers (11,7%) en 2 personen van een andere afkomst (1,4%). Alle deelnemers werden willekeurig toegewezen aan één van de vier condities van het 2 (bekendheid dader: bekend of onbekend) x 2 (aantal omstanders: één of veel) verschil tussen groepen design. Er werd gebruik gemaakt van vier verschillende vragenlijsten. Het verschil tussen de vier vragenlijsten was dat ze elk over een ander soort vignette beschikten. Aan de hand van deze vignette, moesten de deelnemers de vragen beantwoorden. Het doel was om te zien in hoeverre het aantal omstanders en de bekendheid van de dader invloed had op self-blame van het slachtoffer – in dit geval de deelnemers. Daarnaast werd er ook gekeken in hoeverre de constructen Belief in a Just World en Locus of Control invloed hadden op de gedachtewijze.

Procedure

Tijdens het onderzoek werden er vier vragenlijsten zowel online, met behulp van Qualtrics, als op papier beschikbaar gesteld voor de deelnemers. De deelnemers werden op verscheidene manieren geworven. De eerste manier was door middel van persoonlijk contact; deelnemers werden aangesproken en gevraagd of er interesse was om een vragenlijst in te vullen. De tweede manier waarmee deelnemers geworven werden, was via social media. Een link van het onderzoek werd op Facebook en Twitter gepubliceerd. Als laatste werd het onderzoek ook beschikbaar gesteld op Sona Systems. Door middel van dit systeem hadden de studenten van Universiteit Twente de mogelijkheid om de vragenlijst in te vullen in ruil voor een halve Sona punt.

Indien een deelnemer instemde met het onderzoek, werd diegene er eerst over toegelicht. Daarbij werd er gesteld dat er geen goede of foute antwoorden waren en dat alleen de gegeven mening telde. Bovendien werd er ook gesteld dat alle resultaten anoniem verwerkt zouden worden. Middels een toestemmingsverklaring verklaarden de deelnemers op een duidelijke wijze ingelicht te zijn over het onderzoek. Nadat ze de toestemmingsverklaring bevestigd hadden, stemden zij vrijwillig in met deelname aan het onderzoek. Nu konden de

BYSTANDER EFFECT VANUIT ANDERE KANT BEKEKEN

deelnemers beginnen met de vragenlijst. Voordat de deelnemers een vignette zouden lezen, werden er eerst vragen gesteld over Belief in a Just World en Locus of Control. Gaande kon er bepaald worden in hoeverre mensen geloofden in deze twee theorieën. Hierna moesten de deelnemers een toegewezen vignette doorlezen. Met de verkregen informatie vanuit de vignette, moesten de deelnemers de resterende vragen invullen. Na het invullen van de vragenlijst konden de deelnemers geïnformeerd worden over het doel en het verdere verloop van het onderzoek.

Meetinstrumenten

Vignette. Tijdens het onderzoek is er gebruik gemaakt van een vignette, die door middel van twee variabelen uit vier versies bestond. In de vignette werd beschreven hoe de deelnemer snel naar de supermarkt moest om wat eten voor de dag te halen. In de supermarkt botste er iemand hevig tegen de deelnemer aan. De dader begint op dat moment fel te reageren en duwt daarop de deelnemer hard tegen de grond aan. Dit gebeurde allemaal, terwijl de deelnemer vrij weinig aan de situatie kon doen. Bij de eerste versie draaide de vignette om het feit dat een bekende dader het slachtoffers iets aan deed, terwijl er meerdere passieve omstanders getuige waren. Bij de tweede versie was er wederom sprake van een bekende dader die het slachtoffer iets aan deed, maar nu was er maar één passieve omstander als getuige. Bij de derde versie kwam er een onbekende dader aan bod die het slachtoffer iets aan deed, maar dan met meerdere passieve omstanders als getuigen. En bij de vierde versie was er weer sprake van een onbekende dader, maar hier stond dan maar één passieve omstanders bij als getuige. Het was hierbij de bedoeling dat de deelnemers zich in de toegewezen vignette zouden inleven, zodat er aan de hand van die inleving de bepaalde vragen in de vragenlijst beantwoord konden worden. Het inleefvermogen van de deelnemers werd aan de hand van zes items met een zeven punt Likert schaal beoordeeld, waarop de score varieerde van 1 (*helemaal mee oneens*) tot 7 (*helemaal mee eens*). De gemiddelde gemeten score hierbij is 4.71 ($SD = .92$), wat betekent dat de deelnemers zich redelijk goed in het vignette in konden leven. Zie bijlage A voor de vier vignetten.

Vragenlijst. Met de vragenlijst zijn er verschillende schalen gemeten om te kunnen achterhalen wat de gedachtewijze van de deelnemers waren. Voor alle schalen – met uitzondering van de schaal ‘Locus of Control’ – is er gebruik gemaakt van een zevenpunt Likert schaal, waarop de score varieerde van 1 (*helemaal mee oneens*) tot 7 (*helemaal mee eens*). Bij de schaal ‘Locus of Control’ kon, afhankelijk van de gekozen stelling, 0 of 1 punt gescoord worden. Aangezien we hier te maken hebben met een exploratief onderzoek, zijn

BYSTANDER EFFECT VANUIT ANDERE KANT BEKEKEN

niet alle constructen van de vragenlijst meegenomen in de analyse. De ongebruikte constructen worden dus niet verder beschreven. Zie bijlage B voor de volledige vragenlijst.

Belief in a Just World. Deze schaal mat in hoeverre de deelnemer geloofde in de theorie van Belief in a Just World. De schaal bestond uit acht items, elk met twee stellingen, waar een van beide stellingen gekozen moest worden. Hierin kwamen stellingen voor zoals “mensen krijgen over het algemeen de beloningen en straffen die zij verdienen” en “mensen worden over het algemeen onderworpen aan manieren die eerlijk zijn”. Deze schaal beschikt over een goede betrouwbaarheid ($\alpha = .85$).

Locus of Control. Met deze schaal is gemeten in hoeverre de deelnemer een externe of een interne Locus of Control had. Hoe hoger de deelnemer scoorde, hoe meer externe Locus of controle diegene had. De schaal bestond uit acht items en elke item bestond uit twee stellingen. Als er een stelling werd gekozen die wees op een externe Locus of Control, dan werd er een punt toegekend. De deelnemer kreeg de taak om bij elk item de stelling te kiezen waar diegene het meest mee eens was. Een voorbeeld van een item met twee stellingen zag er als volgt uit: “veel vervelende gebeurtenissen in het leven van mensen zijn te wijten aan pech” en “tegenslagen zijn het resultaat van fouten die mensen zelf maken”. Deze schaal scoorde een onvoldoende op de betrouwbaarheid ($\alpha = .47$). Het verwijderen van meerdere items heeft hierbij niet geresulteerd in een verbeterde betrouwbaarheid.

Self-blame. Met deze schaal werd er gemeten in hoeverre de deelnemer zichzelf schuldig achtte aan de situatie. De schaal bestond uit acht vragen en was onderverdeeld in drie subschalen, namelijk zelfschuld, schaamte en context. Door de exploratieve aard van het onderzoek, is het construct context niet verder meegenomen tijdens de analyses. In de subschaal van zelfschuld kwam de stelling als ‘ik had de situatie kunnen voorkomen’ in voor en in de subschaal van schaamte kwam de stelling als ‘ik voel mij vernederd door de situatie’ naar voren. De subschaal zelfschuld bestond uit twee items en had een redelijke correlatie behaald ($r = .63, p < .001$) en de subschaal schaamte beschikt over een goede betrouwbaarheid ($\alpha = .76$).

Empathie. De mate waarin de deelnemer zich kon inleven in de vignette was met deze schaal gemeten. Deze schaal bestond uit zes vragen, waarbij de scores op de vijfde vraag bij de analyse werden omgepoold. Hierbij kwamen stellingen als ‘ik kon me goed inleven in de situatie’ en ‘mijn antwoorden kwamen overeen met mijn daadwerkelijke gevoelens’ in voor. De schaal beschikt over een goede betrouwbaarheid ($\alpha = .71$).

Manipulatiecheck. Met de manipulatiecheck werd er gemeten in hoeverre het verhaal indruk had bij de deelnemer en/of de deelnemer de vragenlijst wel serieus had ingevuld. De

BYSTANDER EFFECT VANUIT ANDERE KANT BEKEKEN

check bestond uit drie korte vragen die betrekking hadden op het tijdstip dat men in het verhaal op werk moest zijn, wat de dader het slachtoffer aandeed en hoeveel omstanders er tijdens de situatie aanwezig waren.

Resultaten

Manipulatiecheck

Uit de binaire logistieke regressieanalyse is, zoals verwacht, naar voren gekomen dat de manipulatie van het aantal omstanders tijdens de situatie, geschetst in de vignetten, invloed had op hoeveel omstanders er in gedachten van de deelnemers aanwezig waren ($B = 2.319$, $SE = .428$, $Wald = 29.38$, $p < .001$). Met de manipulatiecheck werd er gecontroleerd of de vignette wel duidelijk genoeg was, door aan de deelnemers te vragen hoeveel omstanders er tijdens de situatie aanwezig waren: weinig of veel. Aan de hand van de analyse is naar voren gekomen dat het meer waarschijnlijk was dat de deelnemers correct aangaven hoeveel omstanders er aanwezig waren ($Exp(B) = 10.167$).

Er was gebruikt gemaakt van een t-toets voor één steekproef om de gemiddelden van de empathie van de deelnemers ($M = 4.71$, $SD = .92$) te vergelijken met het gemiddelde van de schaal 3.5. De deelnemers scoorden 1.21 punten, 95% CI [1.06, 1.36], hoger dan het schaalgemiddelde. Er was sprake van een significant verschil, $t(144) = 15.89$, $p < .001$, $d = 1.32$. De deelnemers bleken over een goede empathie te beschikken wat betref het inleven in de vignetten.

Het aantal omstanders

De afhankelijke variabele tijdens het onderzoek was self-blame, die werd onderverdeeld in twee gebruikte constructen, namelijk zelfschuld en schaamte. Bij hypothese 1 werd gesteld dat hoe meer passieve omstanders er aanwezig waren, hoe meer het slachtoffer met self-blame te maken zou krijgen. Dit werd door middel van een tweeweg ANOVA geanalyseerd. Uit de analyses is gebleken dat voor geen enkele vorm van self-blame een significant verband is. Het aantal omstanders had in dit geval geen significant verband met de mate van zelfschuld bij het slachtoffer, $F(1, 141) = .521$, $p = .472$. Daarbij hadden het aantal omstanders ook geen significant verband bij de mate van schaamte bij het slachtoffer, $F(1, 141) = .029$, $p = .865$. Ook is er geen significant verband gevonden bij bekendheid van de dader en mate van zelfschuld bij het slachtoffer, $F(1, 141) = 3.311$, $p = .071$. Als laatst is er ook geen significant verband gevonden bij bekendheid van de dader en mate van schaamte bij het slachtoffer, $F(1, 141) = 2.687$, $p = .103$.

Locus of Control

Hypothese 2a stelde dat hoe meer intern de Locus of Control bij het slachtoffer was, hoe groter het een modererend effect zou hebben op het verband bij hypothese 1. Dit werd door middel van een tweeweg ANCOVA geanalyseerd. Wederom bleken er uit de resultaten geen significante verbanden te zijn bij de afhankelijke variabelen zelfschuld en schaamte (Tabel 1). Ondanks dat er geen verband is gevonden voor de opgestelde hypothese, kwam er wel uit de analyse dat naarmate Locus of Control meer intern was, de mate van schaamte bij het slachtoffer hoger lag ($B = .067$, $SE = .113$).

Tabel 1

Resultaten van Hypothese 2a geanalyseerd met ANCOVA

	df	F						
		By.	Be.	LOC	By .x Be.	By. x LOC	Be. x LOC	3-way
Zelfschuld	1,137	1.333	.275	3.016	.317	2.869	.179	.187
Schaamte	1,137	1.970	2.518	4.016*	2.081	1.908	1.123	1.729

Noot. * $p < .05$.

Belief in a Just World

Hypothese 2b stelde dat hoe meer het slachtoffer geloofde in Belief in a Just World, hoe groter het een modererend effect zou hebben op het verband bij hypothese 1. Uit de ANCOVA kwam allereerst een hoofdeffect van het aantal omstanders naar voren. Het verschil bij het hoofdeffect is zeer minimaal, waardoor er gekozen is om het hoofdeffect hierbij verder te kwalificeren door de gevonden interactie tussen het aantal omstanders en Belief in a Just World (Tabel 2). Om de tweeweg interactie tussen het aantal omstanders en Belief in a Just World te interpreteren is er een correlatie uitgevoerd per conditie van het aantal omstanders. Bij de conditie met de aanwezigheid van één omstanders, was er een positieve marginale significante correlatie gevonden, $r(70) = -.225$, $p = .061$. Terwijl bij de conditie met de aanwezigheid van vele omstanders, geen significante correlatie gevonden is tussen het aantal omstanders en het geloof in Belief in a Just World, $r(75) = -.177$, $p = .128$. Er zijn geen verdere significante verbanden gevonden met betrekking tot zelfschuld. Wederom zijn er tijdens het analyseren andere samenhangen naar voren gekomen, dan alleen de eerder opgestelde verbanden horend tot hypothese 2b. Er is een samenhang gevonden tussen de interactie van de bekendheid van de dader en het aantal omstanders met de mate van zelfschuld bij het slachtoffer. Voor verdere analyses om deze interactie te analyseren is ervoor

BYSTANDER EFFECT VANUIT ANDERE KANT BEKEKEN

gekozen om het bestand in twee condities op te delen, namelijk van één omstander en meerdere omstanders. Daaruit is gebleken dat er bij de conditie van meerdere omstanders met een onbekende dader een lagere mate van zelfschuld is bij het slachtoffer ($M = 3.07$, $SD = 1.52$) en met bekende dader een hogere mate van zelfschuld is ($M = 3.80$, $SD = 1.27$), $F(1, 71) = 5.871$, $p = .018$. Bij de conditie van één omstanders is daarentegen geen effect op zelfschuld gevonden.

Tabel 2

Resultaten van Hypothese 2b geanalyseerd met ANCOVA

df		F						
		By.	Be.	JWT	By. x Be.	By. x JWT	Be. x JWT	3-way
Zelfschuld	1,137	.004	1.379	.785	4.463*	.038	.561	3.524
Schaamte	1,137	4.491*	.269	.023	1.715	5.049*	0.34	1.634

Noot. * $p < .05$.

Bekendheid van de dader

Hypothese 3 stelde dat wanneer de dader onbekend was voor het slachtoffer, het aantal omstanders, de interne Locus of Control en het geloof in Belief in a Just World dan geen effect hadden op de mate van self-blame bij het slachtoffer. Door middel van een drieweg ANCOVA werd geanalyseerd of de bekendheid van de dader invloed had op de mate van self-blame bij het slachtoffer, wanneer er meer passieve omstanders aanwezig waren. Uit de analyse is gebleken dat er voor geen enkele vorm van self-blame een significant effect is gevonden. De bekendheid van de dader had zowel geen effect op de mate van schaamte bij het slachtoffer, $F(1, 141) = .172$, $p = .679$, als dat het geen effect had op de mate van zelfschuld bij het slachtoffer, $F(1, 141) = 1.273$, $p = .261$. Daarnaast werd er ook door middel van een drieweg ANCOVA geanalyseerd in hoeverre de bekendheid van de dader effect had op Belief in a Just World en interne Locus of Control met betrekking tot de mate van zelfschuld bij het slachtoffer als er meer passieve omstanders aanwezig waren. Uit Tabel 1 en Tabel 2 blijkt dat er geen enkel significant effect gevonden is bij de drieweg interacties.

Discussie

In het huidige onderzoek is onderzocht wat voor een gedachtewijze onschuldige slachtoffers hebben bij situaties waarbij zij door omstanders niet geholpen worden, ook wel het bystander effect genoemd. Bij het bystander effect is er nog niet veel onderzoek gedaan

BYSTANDER EFFECT VANUIT ANDERE KANT BEKEKEN

naar de slachtoffers: hoe denken zij over het gegeven dat ze niet geholpen worden? In het huidige onderzoek is er daarom voor gekozen om de nadruk op de slachtoffers te leggen. Hierbij werd er gekeken naar in hoeverre het aantal omstanders en de bekendheid van de dader tijdens een situatie invloed kunnen hebben op de mate van self-blame bij de slachtoffers.

Bevindingen

Uit de resultaten komt naar voren dat wanneer er meer passieve omstanders aanwezig waren, en het slachtoffer meer geloofde in de Belief in a Just World, het slachtoffer meer schaamte had na de situatie. Dit in overeenkomst met de vooraf opgestelde hypothese. De verklaring voor het gevonden resultaat kan liggen in het gegeven dat slachtoffers, die meer in het Belief in a Just World geloven, twijfelen aan hun eigen capaciteiten om lange termijn doelen te bewerkstelligen. Dit is mede te wijten aan het verlies van hun zelfvertrouwen (Correia & Vala, 2003). Ook kan het zijn dat de slachtoffers het idee hebben dat de wereld niet meer te hanteren en voorspelbaar blijkt te zijn (Lerner, 1971). Op het moment dat een persoon die gelooft in het Belief in a Just World zelf te maken krijgt met zinloos geweld, terwijl hij of zij zelf altijd sprak over rechtvaardigheid bij anderen die te maken kregen met zinloos geweld, zal dit voor een discrepantie zorgen. Achterkomend dat er werkelijk onrechtvaardigheid in het leven bestaat, kan dit bij die persoon voor enkele schaamte zorgen aangezien hij erachter komt dat zijn aanname dat er alleen rechtvaardigheid in de wereld bestaat wel eens fout kon zijn.

Uit de resultaten komt, in tegenstelling tot de opgestelde hypothese, dat meer aanwezige passieve omstanders geen effect hebben met de mate waarin het slachtoffer met de twee vormen van self-blame te maken krijgt. Wellicht heeft dit te maken met verschillende soorten self-blame. Uit een eerder onderzoek is namelijk naar voren gekomen dat er drie soorten self-blame bestaan (Miller & Porter, 1983). Ten eerste kan er bij het slachtoffer het gevoel ontstaan dat hij of zij zichzelf als oorzaak ziet van het geweld. Ten tweede kan het slachtoffer zichzelf kwalijk nemen dat hij of zij de gewelddadige situatie niet heeft kunnen voorkomen en ten derde kan het slachtoffer zichzelf kwalijk nemen dat hij de mate van agressie en geweld getolereerd heeft. Op het moment dat het slachtoffer met één van deze drie soorten van self-blame te maken krijgt, ziet het slachtoffer zichzelf als een oorzaak van de situatie en niet als een toevallige gebeurtenis van geweld, waarbij anderen de schuld kunnen hebben (Miller & Porter, 1983). Op het moment dat het slachtoffer de oorzaak bij zichzelf gaat zoeken, dan heeft diegene geen oog meer voor de omstanders. De gedachtewijze dat de

BYSTANDER EFFECT VANUIT ANDERE KANT BEKEKEN

omstanders daadwerkelijk hadden kunnen ingrijpen, komt niet meer voor in het hoofd van het slachtoffer. In dit geval zullen de omstanders dan geen enkele rol spelen in de mate waarin het slachtoffer met self-blame te maken krijgt.

Verder komt uit de resultaten naar voren dat de mate van interne Locus of Control geen modererend effect heeft op het verband tussen meer aanwezige passieve omstanders en het gegeven dat het slachtoffer meer te maken krijgt met de twee vormen van self-blame. Dit komt niet overeen met de vooraf opgestelde hypothese. Het kan wellicht worden verklaard door het feit dat Locus of Control vaak wordt geassocieerd met het niet hebben van waargenomen controle – bijvoorbeeld bij het omgaan met onaangename situaties. Hierbij wordt er vaak beargumenteerd dat interne Locus of Control gepaard gaat met oorzakelijke attributie en gelimiteerde mogelijkheden – oftewel onbeheersbaarheid. Een ander onderzoek laat een contrast zien met deze bevindingen. Mensen met een interne Locus of Control hebben wel degelijk controle, maar op een manier die vaak door de omgeving over het hoofd wordt gezien (Rothbaum, Weisz, & Snyder, 1982). Mensen met een interne Locus of Control pogen niet alleen de controle te hebben door hun omgeving aan te passen aan hun wensen, maar ook om de eigen behoeften en wensen aan te passen aan de omgeving. Een manifestatie die een rol kan spelen in het feit dat de interne Locus of Control geen verband heeft met self-blame, kan het gegeven zijn dat mensen met een interne Locus of Control zichzelf graag beschermen tegen teleurstelling (Rothbaum et al., 1982). Een aanname kan zijn dat op het moment iemand met een interne Locus of Control te maken krijgt met onschuldig slachtofferschap, diegene de teleurstelling zo spoedig mogelijk zal verwerken door er niet teveel over na te denken en de oorzaak dus niet bij zichzelf gaan zoeken. Logischerwijs zal iemand met een externe Locus of Control al snel de neiging hebben om de oorzaak van de situatie niet bij zichzelf te zoeken, maar aan externe aspecten toeschrijven zoals bijvoorbeeld pech. Dit kan een verklaring zijn dat de Locus of Control geen enkel verband heeft met de mate van self-blame bij de slachtoffers.

Het geloven van het slachtoffer in de Belief in a Just World heeft, blijkend uit de resultaten, geen modererend effect op het verband tussen meer aanwezige passieve omstanders en het gegeven dat het slachtoffer meer te maken krijgt met de vorm zelfschuld van self-blame. Mogelijk komt dit door het gegeven dat de slachtoffers die in Belief in a Just World geloven de algehele rechtvaardigheid als een ultieme rechtvaardigheid beschouwen. (Maes, 1994). Een ultieme rechtvaardigheid kan worden beschreven als rechtvaardigheid dat over een langere tijd verspreid wordt. Op het moment dat iemand dan met het geloof in Belief in a Just World een slechte gebeurtenis ervaart, dan zal de rechtvaardigheid volgens diegene

BYSTANDER EFFECT VANUIT ANDERE KANT BEKEKEN

op een later tijdstip hersteld worden door een goede gebeurtenis. Dit ziet men dan als een compensatie voor de eerdere slechte gebeurtenis (Maes, 1994). Diegene zal zich dan niet druk maken om de slechte gebeurtenis, aangezien hij of zij ervan overtuigd is dat het later gecompenseerd zal worden door een goede gebeurtenis. Dit zal als een mogelijke verklaring gezien kunnen worden dat slachtoffers met het geloof in Belief in a Just World niet met zelfschuld te maken krijgen.

Tot slot blijkt uit de resultaten dat als het slachtoffer te maken krijgt met een bekende dader, dit geen samenhang heeft met het verband dat meer passieve omstanders geassocieerd worden met het gegeven dat slachtoffers meer te maken krijgen met het self-blame. Ook heeft de bekendheid van de dader geen samenhang met het verband dat meer aanwezige passieve omstanders en het gegeven dat het slachtoffer meer te maken krijgt met de twee vormen van self-blame, gemodereerd wordt door of het Belief in a Just World of door een interne Locus of Control. Dit in tegenstelling tot de eerder opgestelde hypothesen. Uit eerder onderzoek is gebleken dat de bekendheid van de dader invloed kan hebben op het bystander effect (Shotland & Straw, 1976). Een mogelijke verklaring voor het feit dat de bekendheid van de dader tijdens dit onderzoek geen verband heeft met self-blame, kan zijn dat er tijdens het onderzoek geen sprake kon zijn van een romantische relatie – zoals wel het geval was in het onderzoek van Shotland en Straw (1976). Dit kan ervoor zorgen dat de onschuldige slachtoffers, op het moment van het geweld, kunnen relativiseren dat de omstanders niet zeker kunnen weten wat de persoonlijke relatie tussen de dader en hun zelf is – ondanks dat de situatie wel enige informatie geeft tussen de band van de dader en het slachtoffer. Als het slachtoffer in staat is om zo te kunnen relativiseren, dan zou het ook betekenen dat de bekendheid van de dader geen verband zou kunnen hebben met de mate waarin de slachtoffer met het self-blame te maken krijgt. Daarnaast blijkt ook uit een ander onderzoek dat de invloed van de omstanders beperkt wordt door het gegeven of de omstanders en het slachtoffer bekenden van elkaar zijn (Levine, Cassidy, Brazier, & Reicher, 2002). Als er tijdens de situatie veel bekenden van het slachtoffer aanwezig zijn, dan zal de invloed van de omstanders groter zijn tijdens de situatie. Op het moment dat de omstanders onbekenden van de dader zijn, zal dit een averechtse werking hebben op de invloed. Dit kan ook een verklaring zijn voor het feit dat de bekendheid van de dader geen invloed heeft op de self-blame van het slachtoffer. De bekendheid van de dader heeft geen invloed, maar de bekendheid van de omstanders heeft juist een groter aandeel. Als tijdens de situatie er alleen maar onbekende omstanders aanwezig zijn, dan zal het slachtoffer niet snel verwachten dat deze omstanders te hulp zullen schieten. Hierbij maakt het niet uit wie de dader is. Dit kan als

BYSTANDER EFFECT VANUIT ANDERE KANT BEKEKEN

een verklaring gezien worden dat de bekendheid van de dader geen verband heeft met de mate van self-blame waar het slachtoffer zich in bevindt.

Bijkomende verbanden

Naast de vooraf opgestelde hypothesen, zijn er meerdere bijkomende andere verbanden tijdens het onderzoek gevonden. Ondanks dat er geen samenhang is tussen het slachtoffer, die te maken krijgt met een onbekende dader, en het verband dat meer passieve omstanders geassocieerd worden met een grotere mate van self-blame bij het slachtoffer, blijkt uit de analyses dat de bekendheid van de dader wel invloed heeft op de mate van zelfschuld van het slachtoffer als er meerdere omstanders aanwezig zijn. Wanneer men met een bekende dader te maken krijgt, ligt de mate van zelfschuld bij het slachtoffer hoger, dan wanneer ze te maken krijgen met een onbekende dader. Er is geen bekend onderzoek gedaan naar dit fenomeen, maar een speculatie zou kunnen zijn dat het slachtoffer in dit soort gevallen eerder reflecteert en sneller toegeeft, omdat hij de relatie met de bekende zo min mogelijk wil schaden. Een andere bevinding dat tijdens het onderzoek naar voren kwam, was het gegeven dat de interne Locus of Control een verband heeft met schaamte. Zoals eerder onderzoek al voorspelde hebben mensen met een interne Locus of Control de gewoonte om hun behoeften en wensen aan te passen aan de omgeving (Rothbaum et al., 1982). Ondanks dat dit kan helpen bij het verwerkingsproces van ongewenste gebeurtenissen, zou dit ook schaamte bij die persoon zelf op kunnen roepen, aangezien zij op dat moment niet uitkomen voor hun ware behoeften en wensen. In plaats daarvan kiest diegene voor de makkelijke weg door de behoeften en wensen aan te passen.

Sterke en zwakke kanten van huidig onderzoek

Het onderzoek snijdt een nieuw onderwerp aan op het gebied van het bystander effect. Zoals eerder vermeld is er al veel onderzoek gedaan naar het desbetreffende effect, maar is er nog geen uitbundig onderzoek gedaan naar de gedachtemijzen van de slachtoffers. Met dit onderzoek is een stap in de goede richting gezet. Doordat dit een van de eerste onderzoeken is die zich richt op het slachtoffer in plaats van op de omstanders, was het positief om nieuwe constructen te operationaliseren en te ervaren hoe bijvoorbeeld bepaalde schalen van een vragenlijst in de praktijk zouden werken. Een beperking van het onderzoek was daardoor wel dat de betrouwbaarheid van de Locus of Control schaal lager lag dan geacht. Dit kan mede te wijten zijn aan het gebeuren dat niet alle items van de schaal overgenomen zijn, maar alleen deels overgenomen zijn van het origineel. Items die zich in de originele schaal bevonden, maar niet van belang waren voor het huidige onderzoek, waren verwijderd. Tevens was het

BYSTANDER EFFECT VANUIT ANDERE KANT BEKEKEN

origineel volledig in het Engels geschreven, wat betekende dat de items nog vertaald moesten worden naar de Nederlandse taal. Deze twee aspecten zouden hoogstwaarschijnlijk wel degelijk invloed hebben gehad op de betrouwbaarheid van de schaal.

Er zijn enkele interessante bevindingen naar voren gekomen tijdens het onderzoek. Met de bevindingen is het mogelijk om verder onderzoek te bewerkstelligen en met de verkregen informatie te kijken waar het onderzoek zich in het algemeen zou kunnen verbeteren. De specificiteit van het onderzoek is een positief inslag met betrekking tot onderzoek naar het bystander effect, wat ervoor zou kunnen zorgen dat er over meer interesse opgewekt kan worden over de kant van het slachtoffer bij het bystander effect. Hierbij kan er wel bij gemeld worden dat een vragenlijst niet de optimale methode is, om het bystander effect te onderzoeken. Een vragenlijst brengt veel mogelijkheden met zich mee, vooral als het ook online beschikbaar kan worden gesteld, en daarnaast zijn de data ervan goed te gebruiken. Alleen bij het onderzoeken van het bystander effect zou het nog beter zijn om het in een real-life setting uit te voeren. Hierbij zou het namelijk mogelijk zijn om de situatie van het slachtoffer nog beter in beeld te krijgen, waardoor het inleefvermogen van de deelnemers beter tot uiting zou kunnen komen.

Vervolgonderzoek

Zoals reeds gesteld brengt een vragenlijst genoeg voordelen met zich mee, maar zou het voor het onderzoeken van het bystander effect optimaler zijn om met een real-life setting te werken. Het is daarom aan te raden om bij vervolgonderzoeken te werken met een *real-life* setting in plaats van met een vragenlijst. Een vignette brengt als nadeel met zich mee dat veel deelnemers de invloed van omstanders onderschatten; het inleefvermogen wordt dan op een valse waarde geschat. Een goed voorbeeld hiervan zijn de reacties van personen onder YouTube video's. Bij video's waar onschuldig slachtofferschap wordt getoond, reageren personen vaak tegengesteld in vergelijking met het bystander effect. Een voorbeeld van twee reacties bij een video waar een persoon niet geholpen wordt, luiden als volgt: '*THAT JUST DISGUSTS ME, they are literally ignoring*' en '*People can be so heartless*' (Wilmerexing, 2009). Op het moment dat een persoon een gebeurtenis meemaakt achter een computerscherm, zullen de reacties vaak in voordeel zijn van het slachtoffer. Terwijl in werkelijkheid de meeste mensen ook te maken zouden hebben met het bystander effect. Dus als een persoon vragen krijgt over een gesimuleerde situatie – bijvoorbeeld door een vignette – dan is de kans groter dat die persoon sociaal wenselijke antwoorden zal geven. Door een real-life setting te creëren, zal er een omgeving zijn waarin de ongewenste externe factoren,

BYSTANDER EFFECT VANUIT ANDERE KANT BEKEKEN

die de afhankelijke variabelen kunnen beïnvloeden, beter te controleren en interpreteren zullen zijn. Het inleefvermogen van de deelnemers zal op deze manier ook beter tot uiting kunnen komen, aangezien de deelnemers niet zouden weten wat er precies gebeurt tijdens een situatie. Hierdoor bestaat de kans dat er meer oprechte antwoorden naar voren zullen komen in vergelijking met een vragenlijst. Ondanks dat het aantal van deelnemers lager zal liggen, zal een onderzoek in een real-life setting meer teweeg kunnen brengen. Daarbij zou het interessant kunnen zijn als de deelnemers in leeftijdsgroepen verdeeld worden, om te zien of levenservaring enig invloed heeft op de gedachthewijzen van onschuldig slachtofferschap. Uit eerder onderzoek is namelijk gebleken dat het hebben van een bepaalde eerdere ervaring, bij mensen een bepaalde empathie op kan roepen om andere personen die dezelfde ervaring meemaken of mee gaan maken te helpen (Batson et al., 1996). Het is interessant om te zien of deze bevinding ook van toepassing kan zijn bij het bystander effect.

Concluderend wordt er aanbevolen om het onderzoek in een real-life setting uit te voeren, zodat het inleefvermogen van de deelnemers als optimaal mogelijk ingeschat kan worden. Hierbij hoeft de deelnemer niet de rol van het slachtoffer op zich te nemen, omdat dit ethisch niet verantwoord zou zijn. Een idee kan zijn om de deelnemer een situatie mee te laten maken, waarbij hij of zij getuige is van onschuldig slachtofferschap bij een ander persoon. Hierop kan dan geobserveerd worden hoe de deelnemer reageert op de situatie en na de tijd zou er de mogelijkheid zijn om er vragen over te stellen. Dit is kort beschreven hoe een experiment in een real-life uitgevoerd kan worden; er zijn natuurlijk tal van manieren mogelijk. Aangezien de leeftijd een bepaalde invloed kan hebben op de mate van empathie van een persoon, is het interessant om het kennisveld van het onderzoek over het bystander effect te verbreden door onderscheid te maken in leeftijdsklassen van de deelnemers. Zal de kans bijvoorbeeld hoger liggen dat een persoon van 50 jaar eerder tijdens de situatie zal ingrijpen, dan een persoon van 18 jaar? Of kan het zomaar zijn dat jongere personen tijdens de situatie helemaal niet ingrijpen, terwijl oudere personen veel sneller overgaan tot ingrijpen? Dit zijn vragen die dan beantwoord zouden kunnen worden.

Tot slot

Het bystander effect wordt voor het eerst beschreven door Latané en Darley (1968) als het fenomeen van het niet optreden van omstanders, door de aanwezigheid van andere mensen. Zoals te lezen valt in het begin van dit artikel, zijn er vrij weinig mensen bereid om de vrouw in de hal van het flatgebouw in St. Paul, Minnesota te helpen. Terugkijkend op die gebeurtenis, zou men zich kunnen afvragen of dat vrouwelijke slachtoffer met een enkele

BYSTANDER EFFECT VANUIT ANDERE KANT BEKEKEN

vorm van self-blame te maken zou kunnen krijgen? Het begrijpen van dit reactieproces tijdens een slachtoffersituatie kan de behulpzaamheid en steun voor het slachtoffer mogelijk bevorderen. In het huidige onderzoek is de bevinding naar voren gekomen dat naarmate er meer passieve omstanders aanwezig waren en de vrouw geloof had in Belief in a Just World, de mate van schaamte bij haar na de situatie significant hoger zou liggen dan voor de situatie. Deze bevinding kan belangrijke kennis met zich meebrengen in het begrijpen van die werkelijke reactieprocessen en er zo voor zorgen dat de behulpzaamheid en steun jegens het slachtoffer mogelijk bevorderd kan worden.

Referenties

- Bal, M., & van den Bos, K. (2010). The role of perpetrator similarity in reactions toward innocent victims. *European Journal of Social Psychology*, 40(6), 957-969.
doi:10.1002/ejsp.668
- Bal, M., & van den Bos, K. (2012). Blaming for a Better Future: Future Orientation and Associated Intolerance of Personal Uncertainty Lead to Harsher Reactions Toward Innocent Victims. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 38(7), 835-844.
doi:10.1177/0146167212442970
- Batson, C. D., Sympson, S. C., Hindman, J. L., Decruz, P., Todd, R. M., Weeks, J. L., . . . Burns, C. T. (1996). "I've Been there, Too": Effect on Empathy of Prior Experience with a Need. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 22(5), 474-482.
doi:10.1177/0146167296225005
- Burgess, A. W., & Holmstrom, L. L. (1979). Rape: Sexual disruption and recovery. *American Journal of Orthopsychiatry*, 49(4), 648-567. doi:<http://dx.doi.org/10.1111/j.1939-0025.1979.tb02650.x> .
- Clark, R. D., & Word, L. E. (1972). Why don't bystanders help? Because of ambiguity? *Journal of Personality and Social Psychology*, 24(3), 392-400.
doi:<http://dx.doi.org/10.1037/h0033717> .
- Coates, D., Wortman, C. B., & Abbey, A. (1979). Reactions to victims. *New approaches to social problems*, 21-52.
- Correia, I., & Vala, J. (2003). When Will a Victim Be Secondarily Victimized? The Effect of Observer's Belief in a Just World, Victim's Innocence and Persistence of Suffering. *Social Justice Research*, 16(4), 379-400. doi:10.1023/A:1026313716185
- Daansen, P. (2005). Cognitieve gedragstherapie *Leven met obesitas* (pp. 57-70). Houten: Bohn Stafleu van Loghum.

BYSTANDER EFFECT VANUIT ANDERE KANT BEKEKEN

Darley, J. M., & Latané, B. (1968). Bystander intervention in emergencies: diffusion of responsibility. *Journal of Personality and Social Psychology*, 8(4), 377-383.

doi:<http://dx.doi.org/10.1037/h0025589> .

Fischer, P., Krueger, J. I., Greitemeyer, T., Vogrinic, C., Kastenmüller, A., Frey, D., . . .

Kainbacher, M. (2011). The Bystander-effect: A meta-analytic review on bystander intervention in dangerous and non-dangerous emergencies. *Psychological Bulletin*,

137(4), 517-537. doi:<http://dx.doi.org/10.1037/a0023304>

Gottfried, M. (2007, 23 augustus). A rape witnessed, a rape ignored. *St. Paul Pioneer Press*.

Gottfried, M. (2008, 18 juli). Man gets 12 years for hallway rape captured on video. *St. Paul Pioneer Press*.

Groen, M. (2007). De samenhang van schaamte en geweld. *Tijdschrift voor Psychotherapie*,

29(3), 255-269. doi:<http://dx.doi.org/10.1007/BF03062020> .

Grubb, A. R., & Harrower, J. (2009). Understanding attribution of blame in cases of rape: An analysis of participant gender, type of rape and perceived similarity to the victim.

Journal of Sexual Aggression: An International, interdisciplinary forum for research, theory and practice, 15, 63-81. doi:10.1080/13552600802641649

Hafer, C. L., & Bègue, L. (2005). Experimental Research on Just-World Theory: Problems, Developments, and Future Challenges. *Psychological Bulletin*, 131, 128-167.

doi:<http://dx.doi.org/10.1037/0033-2909.131.1.128>

Koss, M. P., Dinero, T. E., Seibel, C. A., & Cox, S. L. (1988). Stranger and acquaintance rape: Are there differences in the victim's experience? *Psychology of Women Quarterly*,

12(1), 1-24. doi:10.1111/j.1471-6402.1988.tb00924.x

Latané, B., and Darley, J.M. (1968). Group inhibition of bystander intervention in emergencies. *Journal of Personality and Social Psychology*. 10, 215-221.

doi: 10.1037/h0026570

BYSTANDER EFFECT VANUIT ANDERE KANT BEKEKEN

Latané, B., & Darley, J. M. (1969). Bystander apathy. *American Scientist*, 57(2), 244-268.

doi:<http://www.jstor.org/stable/27828530>

Latané, B., & Nida, S. (1981). Ten years of research on group size and helping. *Psychological*

Bulletin, 89(2), 308-324. doi:<http://dx.doi.org/10.1037/0033-2909.89.2.308>

Lerner, M. J. (1971). Observers evaluation of a victim: Justice, guilt, and veridical perception.

Journal of Personality and Social Psychology, 20(2), 127-135.

doi:<http://dx.doi.org/10.1037/h0031702> .

Lerner, M. J., & Simmons, C. H. (1966). Observer's reaction to the "innocent victim":

Compassion or rejection? *Journal of Personality and Social Psychology*, 4(2), 203-

210. doi:<http://dx.doi.org/10.1037/h0023562>

Levine, M., Cassidy, C., Brazier, G., & Reicher, S. (2002). Self-Categorization and Bystander

Non-intervention: Two Experimental Studies. *Journal of Applied Social Psychology*,

32(7), 1452-1463. doi:10.1111/j.1559-1816.2002.tb01446.x

Maes, J. (1994). "Blaming the victim: Belief in control or belief in justice?." *Social Justice*

Research 7.1 (1994): 69-90

Miller, D. T., & McFarland, C. (1987). Pluralistic ignorance: When similarity is interpreted as

dissimilarity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 53(2), 298-305.

doi:<http://dx.doi.org/10.1037/0022-3514.53.2.298> .

Miller, D. T., & Porter, C. A. (1983). Self-Blame in victims of violence. *Journal of Social*

Issues, 39(2), 139-152. doi:<http://dx.doi.org/10.1111/j.1540-4560.1983.tb00145.x>

Rothbaum, F., Weisz, J. R., & Snyder, S. S. (1982). Changing the World and Changing the

Self: A Two-Process Model of Perceived Control. *Journal of Personality and Social*

Psychology, 42, 5-37. doi:<http://dx.doi.org/10.1037/0022-3514.42.1.5>

BYSTANDER EFFECT VANUIT ANDERE KANT BEKEKEN

Rotter, J. B. (1966). Generalized expectancies for internal versus external control of reinforcement. *Psychological Monographs: General and Applied*, 80, 1-28.

doi:<http://dx.doi.org/10.1037/h0092976>

Shotland, R. L., & Straw, M. K. (1976). Bystander response to an assault: When a man attacks a woman. *Journal of Personality and Social Psychology*, 34(5).

doi:<http://dx.doi.org/10.1037/0022-3514.34.5.990>

Summers, G., & Feldman, N. S. (1984). Blaming the Victim Versus Blaming the Perpetrator: An Attributional Analysis of Spouse Abuse. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 2(4), 339-347. doi:10.1521/jscp.1984.2.4.339

van Prooijen, J.-W., & van den Bos, K. (2009). We Blame Innocent Victims More Than I Do: Self-Construal Level Moderates Responses to Just-World Threats. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 35(11), 1528-1539. doi:10.1177/0146167209344728

Wilmerexing. (2009, juli 23). The Bystander Effect- Experiment. Geraadpleegd van <https://www.youtube.com/watch?v=JcowGVd6GqY>

BYSTANDER EFFECT VANUIT ANDERE KANT BEKEKEN

Bijlage A

Vignette 1:

Kijkend naar de wekker spring je snel uit jouw bed; je ziet namelijk dat het al 08.15 is. Aangezien je 09.00 uur op werk moet zijn, moet je jou haasten om nog op tijd te komen. Je begint jezelf spoedig klaar te maken. Onderweg richting werk kom je erachter dat je jouw lunchpakket thuis bent vergeten en aangezien de tijd al schaars is, bedenk je jou nog even snel om langs de supermarkt te gaan om wat eten te halen voor de dag. De winkel in stappend merk je dat het aardig druk is voor het tijdstip. Op het moment dat je een product uit het schap wil halen, botst er iemand hevig tegen je aan. Je maakt er geen big deal van en laat de situatie voor wat het is, om niet nog meer tijd te verliezen. Ondanks dat het niet jouw fout is, begint de onbekende man wel vreselijk tegen je te schelden: 'kijk eens uit je doppen, gek! Wat ben je in godsnaam aan het doen?'. Je zegt op een vriendelijke manier dat het niet jouw fout was, maar daar neemt de onbekende man blijkbaar geen genoegen mee. Op het moment dat je net wil weglopen krijg je een fikse duw van achteren, waardoor je hard op de grond valt en met jouw hoofd een stelling raakt. Je grijpt onmiddellijk naar jouw hoofd en na een paar seconden voel je een fikse steek; je begint het uit te schreeuwen van de pijn. Ondanks dat vele omstanders gezien hebben wat er is gebeurt, lijkt niemand tot op actie over te gaan.

Vignette 2:

Kijkend naar de wekker spring je snel uit jouw bed; je ziet namelijk dat het al 08.15 is. Aangezien je 09.00 uur op werk moet zijn, moet je jou haasten om nog op tijd te komen. Je begint jezelf spoedig klaar te maken. Onderweg richting werk kom je erachter dat je jouw lunchpakket thuis bent vergeten en aangezien de tijd al schaars is, bedenk je jou nog even snel om langs de supermarkt te gaan om wat eten te halen voor de dag. De winkel in stappend merk je dat het aardig rustig is voor het tijdstip. Op het moment dat je een product uit het schap wil halen, botst er iemand hevig tegen je aan. Je maakt er geen big deal van en laat de situatie voor wat het is, om niet nog meer tijd te verliezen. Ondanks dat het niet jouw fout is, begint de onbekende man wel vreselijk tegen je te schelden: 'kijk eens uit je doppen, gek! Wat ben je in godsnaam aan het doen?'. Je zegt op een vriendelijke manier dat het niet jouw fout was, maar daar neemt de onbekende man blijkbaar geen genoegen mee. Op het moment dat je net wil weglopen krijg je een fikse duw van achteren, waardoor je hard op de grond valt en met jouw hoofd een stelling raakt. Je grijpt onmiddellijk naar jouw hoofd en na een paar seconden voel je een fikse steek; je begint het uit te schreeuwen van de pijn. Ondanks dat één omstander gezien heeft wat er is gebeurt, lijkt diegene niet tot op actie over te gaan.

BYSTANDER EFFECT VANUIT ANDERE KANT BEKEKEN

Vignette 3:

Kijkend naar de wekker spring je snel uit jouw bed; je ziet namelijk dat het al 08.15 is. Aangezien je 09.00 uur op werk moet zijn, moet je jou haasten om nog op tijd te komen. Je begint jezelf spoedig klaar te maken. Onderweg richting werk kom je erachter dat je jouw lunchpakket thuis bent vergeten en aangezien de tijd al schaars is, bedenk je jou nog even snel om langs de supermarkt te gaan om wat eten te halen voor de dag. De winkel in stappend merk je dat het aardig druk is voor het tijdstip. Op het moment dat je een product uit het schap wil halen, botst er iemand hevig tegen je aan. Je ziet dat het een vriend van je is, die tegen je opgebotst is. Om niet nog meer tijd te verliezen, maak je er geen big deal van en laat de situatie voor wat het is. Ondanks dat het niet jouw fout is, roept jouw vriend je hard bij naam en begint vreselijk tegen je te schelden: 'Dat doe je toch niet als een vriend? kijk eens uit je doppen, gek!'. Je zegt op een vriendelijke manier dat het niet jouw fout was, maar daar neemt jouw vriend blijkbaar geen genoegen mee. Op het moment dat je net wil weglopen krijg je een fikse duw van achteren, waardoor je hard op de grond valt en met jouw hoofd een stelling raakt. Je grijpt onmiddellijk naar jouw hoofd en na een paar seconden voel je een fikse steek; je begint het uit te schreeuwen van de pijn. Ondanks dat vele omstanders gezien hebben wat er is gebeurt, lijkt niemand tot op actie over te gaan.

Vignette 4:

Kijkend naar de wekker spring je snel uit jouw bed; je ziet namelijk dat het al 08.15 is. Aangezien je 09.00 uur op werk moet zijn, moet je jou haasten om nog op tijd te komen. Je begint jezelf spoedig klaar te maken. Onderweg richting werk kom je erachter dat je jouw lunchpakket thuis bent vergeten en aangezien de tijd al schaars is, bedenk je jou nog even snel om langs de supermarkt te gaan om wat eten te halen voor de dag. De winkel in stappend merk je dat het aardig rustig is voor het tijdstip. Op het moment dat je een product uit het schap wil halen, botst er iemand hevig tegen je aan. Je ziet dat het een vriend van je is, die tegen je opgebotst is. Om niet nog meer tijd te verliezen, maak je er geen big deal van en laat de situatie voor wat het is. Ondanks dat het niet jouw fout is, roept jouw vriend je hard bij naam en begint vreselijk tegen je te schelden: 'Dat doe je toch niet als een vriend? kijk eens uit je doppen, gek!'. Je zegt op een vriendelijke manier dat het niet jouw fout was, maar daar neemt jouw vriend blijkbaar geen genoegen mee. Op het moment dat je net wil weglopen krijg je een fikse duw van achteren, waardoor je hard op de grond valt en met jouw hoofd een stelling raakt. Je grijpt onmiddellijk naar jouw hoofd en na een paar seconden voel je een fikse steek; je begint het uit te schreeuwen van de pijn. Ondanks dat één omstanders gezien heeft wat er is gebeurt, lijkt diegene niet tot op actie over te gaan.

BYSTANDER EFFECT VANUIT ANDERE KANT BEKEKEN

Bijlage B

Geachte deelnemer,

Bedankt voor je deelname aan dit onderzoek.

Gedurende dit onderzoek zul je worden gevraagd je in te leven in een bepaalde situatie. Daarom is het van belang om niet afgeleid te worden. Lees de situatieschets straks rustig door en beantwoord daarna de vragen. Er zijn geen goede of foute antwoorden, alleen je mening telt. De resultaten van dit onderzoek zullen anoniem verwerkt worden en worden - indien nodig - enkel anoniem en vertrouwelijk aan derden bekend gemaakt.

Veel succes!

Toestemmingsverklaring

Ik verklaar op een voor mij duidelijke wijze te zijn ingelicht over de aard, methode en doel van dit onderzoek. Ik weet dat de gegevens en resultaten van het onderzoek alleen anoniem en vertrouwelijk aan derden bekend gemaakt zullen worden. Mijn vragen zijn naar tevredenheid beantwoord.

Ik stem geheel vrijwillig in met deelname aan dit onderzoek. Ik behoud me daarbij het recht voor om op elk moment - zonder opgaaf van redenen - mijn deelname aan dit onderzoek te beëindigen.

Handtekening deelnemer:

BYSTANDER EFFECT VANUIT ANDERE KANT BEKEKEN

Geef voor de volgende stellingen aan in hoeverre je het eens bent:

[illegible]

BYSTANDER EFFECT VANUIT ANDERE KANT BEKEKEN

Kies bij de volgende vragen de stelling waar je het meest mee eens bent: kies steeds bij de 2 stellingen de ene stelling waar je het meest mee eens bent

- ☐ Veel vervelende gebeurtenissen in het leven van mensen zijn te wijten aan pech
- ☐ Tegenslagen zijn het resultaat van fouten die mensen zelf maken

- ☐ Op de lange termijn krijgen mensen het respect dat ze verdienen in deze wereld
- ☐ Jammer genoeg wordt iemand zijn waarde vaak niet herkend, ongeacht hoe hard diegene het ook probeert

- ☐ Ik heb vaak geconstateerd dat wat er gaat gebeuren, ook zal gaan gebeuren
- ☐ Vertrouwen op het lot heeft voor mij nooit zo goed uitgewerkt, als het maken van een eigen beslissing voor een bepaalde manier van handelen

- ☐ Veel mensen realiseren zich niet dat hun leven voor het grootste gedeelte bepaalt wordt door toevallige gebeurtenissen
- ☐ Er bestaat niet iets zoals "geluk"

- ☐ Men moet altijd bereid zijn om fouten toe te geven
- ☐ Het is meestal het beste om iemand zijn fouten te verbergen

- ☐ Op de lange termijn worden de slechte dingen die ons overkomen weer in evenwicht gebracht door de goede dingen
- ☐ De meeste ongelukken zijn het gevolg van gebrek aan vermogen, onwetendheid, luiheid of alle drie tegelijk

- ☐ Vaak heb ik het gevoel dat ik weinig invloed heb over de dingen die mij overkomen
- ☐ Het is onmogelijk voor mij om te geloven dat kansen en geluk een belangrijke rol in mijn leven spelen

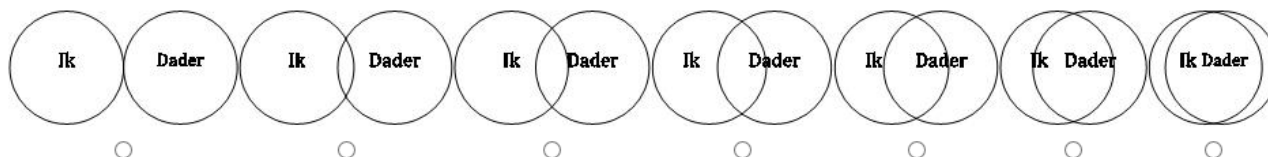
- ☐ Wat er met mij gebeurt, komt door mijn eigen toedoen
- ☐ Soms voelt het alsof ik niet genoeg controle heb over de richting die mijn leven op gaat

BYSTANDER EFFECT VANUIT ANDERE KANT BEKEKEN

Geef voor de volgende stellingen aan in hoeverre je het er mee eens bent

	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Een beetje mee oneens	Niet mee eens / Niet mee oneens	Een beetje mee eens	Mee eens	Helemaal mee eens
Het gedrag van de dader is normaal	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Het gedrag van de dader is onwenselijk	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De dader is een vriendelijk persoon	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De dader is een vreselijk persoon	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De dader had de situatie kunnen voorkomen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De situatie is de schuld van de dader	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

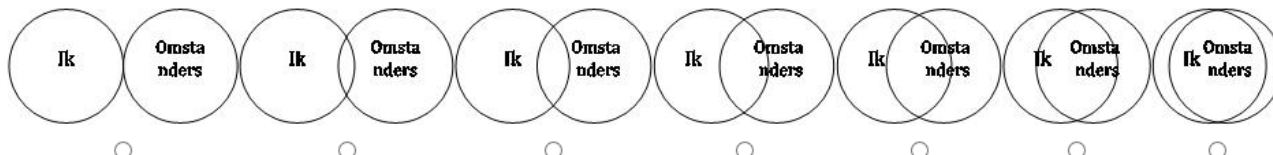
Welk van de onderstaande cirkelparen geeft je relatie met de dader het beste weer?

Geef voor de volgende stellingen aan in hoeverre je het er mee eens bent

	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Een beetje mee oneens	Niet mee eens / Niet mee oneens	Een beetje mee eens	Mee eens	Helemaal mee eens
Het gedrag van de omstand(er)s is normaal	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Het gedrag van de omstand(er)s is onwenselijk	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De omstand(er)s is een vriendelijk persoon	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De omstand(er)s is een vreselijk persoon	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De omstand(er)s had de situatie kunnen voorkomen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De situatie is de schuld van de omstand(er) (s)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De omstand(er)s waren verlegen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Welk van de onderstaande cirkelparen geeft je relatie met de omstanders het beste weer?

BYSTANDER EFFECT VANUIT ANDERE KANT BEKEKEN

Geef voor de volgende stellingen aan in hoeverre je het er mee eens bent

[illegible]

Geef voor de volgende stellingen aan in hoeverre je het er mee eens bent

[illegible]

BYSTANDER EFFECT VANUIT ANDERE KANT BEKEKEN

Geef voor de volgende stellingen aan in hoeverre je het er mee eens bent

[illegible]

De volgende vragen gaan over de situatie in het verhaal. Geef voor de volgende stellingen aan in hoeverre je het er mee eens bent

[illegible]

BYSTANDER EFFECT VANUIT ANDERE KANT BEKEKEN

Hoe laat moest je op het werk zijn, volgens het verhaal?

- ☐ 09.00
- ☐ 09.30
- ☐ 10.00

Wat deed de dader met je tijdens de situatie?

- ☐ Hij trapt je neer
- ☐ Hij slaat je neer
- ☐ Hij duwt je neer

Hoeveel omstanders waren er tijdens de situatie?

- ☐ Weinig
- ☐ Veel

Wat is jouw leeftijd?

Wat is jouw geslacht?

- ☐ Man
- ☐ Vrouw

Wat is jouw nationaliteit?

- ☐ Nederlands
- ☐ Duits
- ☐ Anders, namelijk:

Bedankt voor jouw deelname aan dit onderzoek.